

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی ایران
معاونت غذا و دارو

انواع مسمومیت ها و راهکارهای پیشگیری از آن ها

هفته پیشگیری از انواع مسمومیت ها

۱ لغایت ۷ آبان ماه

دفتر تحقیق و توسعه

معاونت غذا و دارو دانشگاه علوم پزشکی ایران

آبان

2023
Oct / Nov

۱۴۰۲

۱۴۴۵
ربیع الثانی - جمادی الاولى

شنبه	یکشنبه	دوشنبه	سه شنبه	چهارشنبه	پنجشنبه	جمعه
		۱ ۲۳ ۷	۲ ۲۴ ۸	۳ ۲۵ ۹	۴ ۲۶ ۱۰	۵ ۲۷ ۱۱
۶ ۲۸ ۱۲	۷ ۲۹ ۱۳	۸ ۳۰ ۱۴	۹ ۳۱ ۱۵	۱۰ ۱ ۱۶	۱۱ ۲ ۱۷	۱۲ ۳ ۱۸
۱۳ ۴ ۱۹	۱۴ ۵ ۲۰	۱۵ ۶ ۲۱	۱۶ ۷ ۲۲	۱۷ ۸ ۲۳	۱۸ ۹ ۲۴	۱۹ ۱۰ ۲۵
۲۰ ۱۱ ۲۶	۲۱ ۱۲ ۲۷	۲۲ ۱۳ ۲۸	۲۳ ۱۴ ۲۹	۲۴ ۱۵ ۱	۲۵ ۱۶ ۲	۲۶ ۱۷ ۳
۲۷ ۱۸ ۴	۲۸ ۱۹ ۵	۲۹ ۲۰ ۶	۳۰ ۲۱ ۷			

۱-روز بزرگداشت ابوالفضل بیهقی | ۲-ولادت امام حسن عسکری(ع) | ۴-وفات حضرت معصومه(س)-اعتراض و افشاگری حضرت امام خمینی(ره) علیه پذیرش کاپیتولاسیون | ۸-شهادت محمدحسین فهمیده- روز نوجوان و بسیج دانش آموزی | ۱۰-شهادت آیت الله قاضی طباطبایی(اولین شهید محراب) | ۱۳-تسخیر لانه جاسوسی آمریکا به دست دانشجویان پیرو خط امام- روز مبارزه با استکبار جهانی- روز دانش آموز | ۱۴-روز فرهنگ عمومی | ۱۹-روز جهانی علم در خدمت صلح و توسعه | ۲۴-روز کتاب، کتابخوانی و کتابدار- روز بزرگداشت آیت الله علامه سیدمحمدحسین طباطبایی(ره) | ۲۸-ولادت حضرت زینب(س) و روز پرستار و بهورزا | ۳۰-روز حکمت و فلسفه- روز بزرگداشت فارابی

هفته پیشگیری از انواع مسمومیت ها

۱ لغایت ۷ آبان ماه

با افزایش آگاهی، مانع بروز مسمومیت ها شویم

به هر ماده ای که هنگام ورود به بدن
(خوراکی، تنفسی و تزریقی) و یا تماس با
پوست موجب اختلال در تندرستی و یا
موجب مرگ شود، سم می گویند.

ایجاد آسیب در دستگاه های بدن در اثر استفاده تصادفی از
مواد سمی، در اثر بی احتیاطی و یا در مواردی به صورت عمدی

برخی به طور معمول جزء سموم نیستند (مثل
داروها)، اما در اثر مصرف نادرست یا بیش از
حد به مواد مسموم کننده تبدیل می شوند.

مسمومیت

اقدامات اولیه در برخورد با فرد مسموم

در صورت بروز مسمومیت پیش از رسیدن به مرکز درمانی

چه باید بکنیم؟

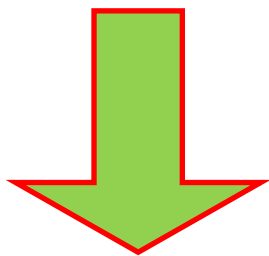
در مسمومیت های دارویی و شیمیایی باید بدانیم فرد مسموم چه نوع ماده ای، چه مقدار،
چه موقع و از چه راهی مصرف کرده است؟

اگر فرد مسموم هوشیار نبود یا مواد اسیدی،
قلیایی و یا نفتی را بلعیده بود از ایجاد
استفراغ در فرد خودداری کنید و سریعا وی
را به نزدیک ترین مرکز درمانی منتقل کنید.

اگر بیمار هوشیار بود با مرکز اطلاع
رسانی داروها و سموم به شماره ۱۹۰
(داخلی ۳) و یا اورژانس به شماره ۱۱۵
تماس گرفته و در خصوص اقدامات بعدی
سوال کنید.

اقدامات لازم در مواجهه با مسمومیت از راه دهان

مانند

مصرف اشتباه داروها، مواد قلیایی و اسیدی، ترکیبات نفتی،
مواد روان گردان و مخدر، مواد شوینده ی خانگی، باتری
دیسکی یا مینیاتوری، سموم دفع آفات، شربت ترک اعتیاد
متادون

۱. اگر فرد مسموم نفس نمی کشد، تنفس مصنوعی را شروع کنید.
۲. اگر فرد مسموم هوشیار است، کنترل کنید آیا می تواند چیزی را بلعد یا خیر؟
۳. قبل از هماهنگ نمودن با مرکز کنترل مسمومیت ها (شماره تلفن ۱۹۰ داخلی ۳)؛
مسموم را وادار به استفراغ نکنید. در برخی موارد، استفراغ سبب بروز صدمات بیشتر خواهد شد.

مسمومیت های گوارشی

از شایع ترین مسمومیت ها هستند که ماده سمی از راه دهان وارد بدن می شود.

مسمومیت از طریق خوراکی از چند طریق ممکن است بروز کند :

۱. خوردن غذای آلوده (کنسروها را قبل از باز کردن به مدت ۲۰ دقیقه در آب بجوشانید)

۲. مسمومیت با مواد شیمیایی سوزاننده (مانند سفید کننده خانگی، جوهر نمک، جرم بر

و ...)

۳. مسمومیت با مواد نفتی

۴. مسمومیت با داروها

۵. مسمومیت با گیاهان سمی (اقاقیا، آلاله، آزالیا، خرزهره، دیفن باخیا و ...)

۶. مسمومیت با سموم آفت کش (مرگ موش، سموم ارگانوفسفره و ارگانوکلره در

کشاورزی)

توجه

در مسمومیت با مواد سوزاننده (مانند یک اسید یا

قلیای قوی) یا نفت و بنزین به هیچ عنوان نباید

شخص مسموم را وادار به استفراغ کرد.

فرد هوشیار **است**:

۱. از ایجاد استفراغ در فرد خودداری کنید.

۲. جهت رقیق کردن سم، مقدار زیادی آب یا شیر به او بنوشانید.

۳. هر چه سریعتر وی را به نزدیکترین مرکز درمانی

برسانید.

فرد هوشیار **نیست**:

۱. از ایجاد استفراغ در فرد خودداری کنید.

۲. هر چه سریعتر وی را به نزدیکترین مرکز درمانی برسانید.

اقدامات لازم در مواجهه با مسمومیت از راه تنفس

مانند مسمومیت با مونوکسید کربن، گاز چاه فاضلاب، گاز ناشی از اختلاط مواد سفید کننده و جرم بر

۱. هرچه سریعتر فرد مسموم باید به هوای آزاد برده شود.
۲. از تنفس دود و گازهای تولید شده پرهیز کنید.
۳. درها و پنجره ها را باز کنید.
۴. اگر فرد مسموم نفس نمی کشد تنفس مصنوعی را شروع کنید.
۵. سپس با اورژانس تماس بگیرید.

اقدامات لازم در مواجهه با مسمومیت از راه پوست

مانند مسمومیت با سموم آفت کش، مواد شیمیایی، اسید و قلیا، مواد شوینده ی لکه بر و جرم بر

۱. لباس ها و پوشش آلوده را درآورید.
۲. پوست را با آب جاری به مدت ۱۰ دقیقه شستشو دهید.
۳. پوست را با آب و صابون به خوبی بشوید.
۴. پوست را کاملاً آبکشی کنید.
۵. سپس با اورژانس تماس بگیرید.

اقدامات لازم در مواجهه با مسمومیت از راه چشم

مانند تماس با انواع گاز، اسید، قلیا، مواد شوینده، سموم دفع آفات، مواد شیمیایی، مواد شوینده ی خانگی و گاز متصاعد شده از آنها، تماس چشمی اشتباه با برخی از داروها و سموم

۱. چشم مصدوم را با آب جاری ولرم شستشو دهید.
۲. مصدوم زیر دوش آب حمام بایستد تا جریان آب روی پیشانی اش ریخته و سپس به سمت هردو چشم رفته آنها را شستشو دهد.
۳. این عمل ۱۵ دقیقه باید ادامه داشته باشد.
۴. فرد مسموم باید در حین شستشوی چشم با آب جاری، تا جای ممکن مرتباً چشمها را باز و بسته کند.

مسمومیت با قرص برنج

یک گروه از عوامل دفع آفات که به علت اثربخشی زیاد و قیمت ارزان به عنوان جونده کاش و فومیگانت برای کنترل و از بین بردن حشرات و آفات انباری محصولاتی مانند برنج و غلات در سوله ها و مصارف خانگی مورد استفاده قرار می گیرد، در کشور ما به ویژه در نواحی شمالی کشور تحت عنوان قرص برنج (فسفید آلومینیوم) معروف می باشد.

خرید، توزیع و ارائه قرص برنج

در عطاری ها و سم فروشی ها به دلیل سمیت بالا و آمار بالای مسمومیت و خودکشی با این ماده، **ممنوع** بوده و عاملین این امر مجازات خواهند شد.

قرص برنج و گاز فسفین حاصل از آن هر دو سمی و کشنده هستند. بنابراین، برای پیشگیری از آفت زدگی غلات و حبوبات در منزل، به جای استفاده از قرص برنج، از سیر و نمک که کاملاً بی خطر هستند استفاده نمایید.

در صورت مسمومیت اتفاقی یا تعمدی با قرص برنج، مسموم باید بدون اتلاف وقت به بیمارستان منتقل شود.

برخلاف مسمومیت با سایر آفت کش ها در زمان مسمومیت با قرص برنج از مصرف آب یا شیر اکیداً خودداری شود.

هیچ پادزهر اختصاصی در درمان مسمومیت حاد با قرص برنج وجود ندارد و اقدامات درمانی، تنها شامل اقدامات

حمایتی و علامتی می باشد.

مسمومیت ناشی از داروها

داروها یکی از خطرناک ترین عوامل مسمومیت را در منازل می باشند. شایع ترین علت بروز مسمومیت در جهان، مصرف خودسرانه داروها بیشتر از مقادیر درمانی است. باید توجه داشت مقادیر بالای برخی داروهای به ظاهر کم خطر، میتواند برای فرد خصوصاً کودکان و افراد مسن کشنده و خطر آفرین باشد.

برای مثال: مصرف خودسرانه داروی استامینوفن جهت درمان درد و تب بیش از مقادیر درمانی منجر به صدمات کبدی شده و ارجاع فرد مسموم به بیمارستان بسیار حیاتی است.

مسمومیت دارویی در سالمندان بسیار شایع و البته خطرناک است. تشابه ظاهری داروها، ابتلا به فراموشی، عدم اطلاع از نام داروها، بی سوادگی یا کم سوادگی و یا خوانا نبودن مقادیر مصرفی دارو مندرج روی جعبه دارویی ممکن است منجر شود تا سالمندان عزیز داروی خود را به اشتباه یا به طور تکراری مصرف نمایند.

استفاده خودسرانه از فرآورده های قاچاق و بدون مجوز جهت بدنسازی و پرورش اندام، خطر ابتلا به انواع اختلالات جسمی و روحی را در پی دارد.

در برخی باشگاه های ورزشی، داروهای هورمونی دامی به نوجوانان و جوانان عرضه می شود. یکی از عوارض روانی مصرف استروئیدهای آنابولیک در جوانان، پرخاشگری و بروز رفتارهای ضداجتماعی است.

موارد متعددی از مرگ های ناگهانی در اثر سوء مصرف داروهای نیروزا در ورزشکاران حرفه ای جهان گزارش شده است.

مسمومیت با مواد مخدر یکی از مرگبارترین انواع مسمومیت ها می باشد. ناخالصی های موجود در انواع مواد مخدر، مانند سرب، در برخی موارد از خود ماده مخدر مرگبارتر است. قاچاقچیان برای افزایش وزن مواد و دستیابی به سود بیشتر،

به مواد مخدر مانند تریاک، سرب می افزایند که سبب مسمومیت حاد با سرب و مرگ معتادان می شود.

مصرف مواد توهم زا مانند حشیش، اکستازی، LSD و شیشه می تواند سبب بروز حوادث مرگبار مانند سقوط از ارتفاع، تصادف، نزاع، ارتکاب به جنایت و خودکشی در فرد مصرف کننده شوند. ۱۰

مسمومیت ناشی از گزیدگی ها

با پایان زمستان، عده‌ی بیشتری از مردم برای تفریح و گشت و گذار به طبیعت می‌روند. یکی از خطراتی که همیشه با گردش در طبیعت همراه است، گزیده شدن توسط حشرات و جانوران موذی است.

پیشگیری از گزش حشرات

- نصب توری به پنجره‌ها در محل‌های پردرخت
- پوشیدن لباس‌های محافظت‌کننده و آستین بلند در محیط‌های باز غیرشهری
- استفاده از پشه‌بند و مواد حشره‌کش در شب
- خودداری از آویختن لباس‌ها بر روی درختان در پارک
- رعایت نکات بهداشتی در نگهداری حیوانات خانگی
- استفاده از کرم‌های دورکننده حشرات روی پوست بدن مخصوصاً کودکان

حشره دراکولا نه‌نیش‌میزند و نه‌گاز می‌گیرد، بلکه با تولید ترکیبات سمی و

محرک باعث ایجاد زخم، خارش و یا تاول در محل عبور از روی پوست می‌شود. برای تخفیف عارضه پوستی، میتوان در ساعات ابتدایی پوست را با آب و صابون شستشو داد و از بروز عفونت باکتریایی ثانویه جلوگیری کرد. عارضه پس از مدتی خود به خود بهبود می‌یابد.

پیشگیری از زنبور گزیدگی

- خودداری از پوشیدن لباس هایی با رنگ روشن و استفاده از عطرهای تند؛ زیرا تمام این موارد باعث جذب زنبورها می شود.
- پرهیز از استفاده از مگس کش برای کشتن زنبور و تنها اقدام به ترک موقت آن منطقه
- پرهیز از دستکاری کردن کندوی زنبور عسل و تحریک زنبورها

۱. اقدام اولیه در گزش های معمولی، شستشوی محل با آب و صابون می باشد.

۲. از گرم کردن موضع پرهیزید.

۳. قرار دادن مستقیم یخ روی پوست، ممنوع!

۴. محل را تحت کمپرس سرد قرار دهید و هر ۱۵ دقیقه یکبار کیسه یخ را از روی پوست

بردارید.

عقرب گزیدگی

گزش عقرب می تواند منجر به بروز درد شدید در ناحیه گزش شود، اما علائم تهدید کننده حیات و حوادث منجر به مرگ به ندرت رخ می دهد.

فرد عقرب گزیده، خصوصاً کودکان، را در اسرع وقت به بیمارستان منتقل کنید. برخی عقرب های بومی خصوصاً در خوزستان، کرمان و کاشان بسیار خطرناک بوده و باید در بیمارستان برای تزریق سرم ضد زهر اقدام شود.

مار گزیدگی

. قبل از انتقال مصدوم به مرکز درمانی، بیمار را آرام کنید و

از حرکات بیش از حد او جلوگیری کنید.

. عضو را بی حرکت و همسطح یا کمی پایینتر از قلب نگهدارید.

. جهت جلوگیری از حمله مجدد مار، فرد را از محل حادثه دور کنید.

. **زمان را برای گرفتن یا کشتن مار از دست ندهید.**

. چند انگشت بالاتر از محل گزیدگی را با نواری محکم و پهن ببندید.

. **از سرد کردن موضع بپرهیزید.**

مسمومیت ناشی از گیاهان سمی

مسمومیت با گیاهان یکی از شایع ترین علل بروز مسمومیت های اتفاقی در کودکان زیر ۵ سال در سراسر جهان به شمار می آید. در صورت بلعیدن میوه، دانه و برگ گیاه توسط کودکان، حتماً با مرکز اطلاع رسانی داروها و سموم با شماره تفلن ۱۹۰ تماس حاصل نمایید. هم چنین این نوع از مسمومیت در میان کشاورزان، باغداران، شکارچیان و کارگران مزارع و گلخانه ها به علت تماس بیشتر با انواع گیاهان سمی شیوع بیشتری دارد.

پیشگیری از مسمومیت با گیاهان سمی

- بسیاری از گیاهان دارویی در صورت مصرف خودسرانه و مقدار بیش از حد سبب بروز مسمومیت می شوند.
- در صورت نیاز، گیاهان دارویی را از مکانهای مجاز و معتبر تهیه و تنها تحت نظر پزشک یا داروساز مصرف نمایید.
- گیاهان ناشناخته را به صورت دم کرده یا جوشانده و ... جهت مصارف دارویی استفاده ننمایید.

مصرف خوراکی بخور اکالیپتوس حتی در مقادیر کم (یک قاشق!) می تواند کشنده باشد. از القای استفراغ خودداری کرده و سریعاً فرد را به بیمارستان برسانید.

در صورت تماس با شیرابه برگ بریده گیاهان سمی مانند **دیفن باخیا، آزالیا، خرزهره، آلاله، اقایا و پیاز گل نرگس** که سبب سوختگی شدید پوست و تورم حلق و زبان می شود، اقدامات زیر را انجام دهید:

۱. مصدوم را از منشا سم دور کنید.

۲. محل تماس پوستی را با آب فراوان شستشو دهید.

۳. در صورت مسمومیت گوارشی، جهت رقیق کردن سم به شرط هوشیار بودن بیمار به وی آب یا شیر بنوشانید.

۴. در صورت در اختیار داشتن ذغال فعال، برای جذب سم در معده و روده و ممانعت از جذب آن، پودر ذغال فعال مخلوط در آب به وی بخورانید.

۵. فرد را به نزدیک ترین مرکز درمانی منتقل کنید.

خرزهره

آزالیا

دیفن باخیا

پیاز گل نرگس

اقاقیا

آلاله

از نگهداری گیاهان تزئینی با میوه و
ظاهر جذاب برای کودکان در منزل
خودداری کنید.

در صورت تمایل به نگهداری دانه ها و گیاهان خشک شده، آن ها را از دسترس کودکان دور نمایید.
هنگام قدم زدن در پارک و ... مانع دست زدن و خوردن گیاهان توسط کودکانتان شوید.

مسمومیت ناشی از قارچ های سمی

با شروع فصل بهار و بروز شرایط مساعد برای رشد قارچ های خودرو، همه ساله در ابتدای سال با موجی از مسمومیت های اتفاقی ناشی از مصرف قارچ های سمی و خودرو روبرو هستیم.

پیشگیری از مسمومیت ناشی از قارچ های سمی

• شناسایی انواع خوراکی از انواع سمی تنها به وسیله متخصصان و کارشناسان مجرب گیاه شناسی و قارچ شناسی ممکن است.

• شناسایی قارچ ها بر اساس خصوصیات ظاهری ممنوع

• مصرف قارچ های جمع آوری شده توسط افراد بومی ممنوع

• قارچ های خوراکی را تنها از مراکز مجاز و در بسته بندی های دارای مجوز خریداری کنید.

برخی سموم موجود در قارچ ها مقوام به گرما هستند؛ بنابراین کباب کردن، آب پز کردن و سرخ کردن آن ها منجر به تخریب کامل مواد سمی نخواهد شد.

در صورت مشاهده علائم بالینی مسمومیت در فرد با سابقه مصرف قارچ خودرو، از انجام هر گونه خوددرمانی و درمان علامتی پرهیز کنید و فوراً وی را به مرکز درمانی منتقل نمایید.

پیشگیری از مسمومیت با گاز مونوکسید کربن

مسمومیت با گاز مونوکسید کربن مرگی خاموش است که در کمال ناباوری فردی را که به خواب رفته آرام آرام به خواب ابدی می برد.

مسمومیت با گاز مونوکسید کربن، کشنده ترین مسمومیت غیر عمدی در کشور ما است و شیوع آن در فصل سرما ۱۵-۱۲ درصد است. با شروع فصل سرما از ایمن بودن وسایل گرمایشی منزل خود اطمینان حاصل کنید.

در دود سیگار مقادیری از گاز مونوکسید کربن وجود دارد که در اثر مصرف طولانی مدت سیگار می تواند سبب مسمومیت مزمن در افراد سیگاری شود.

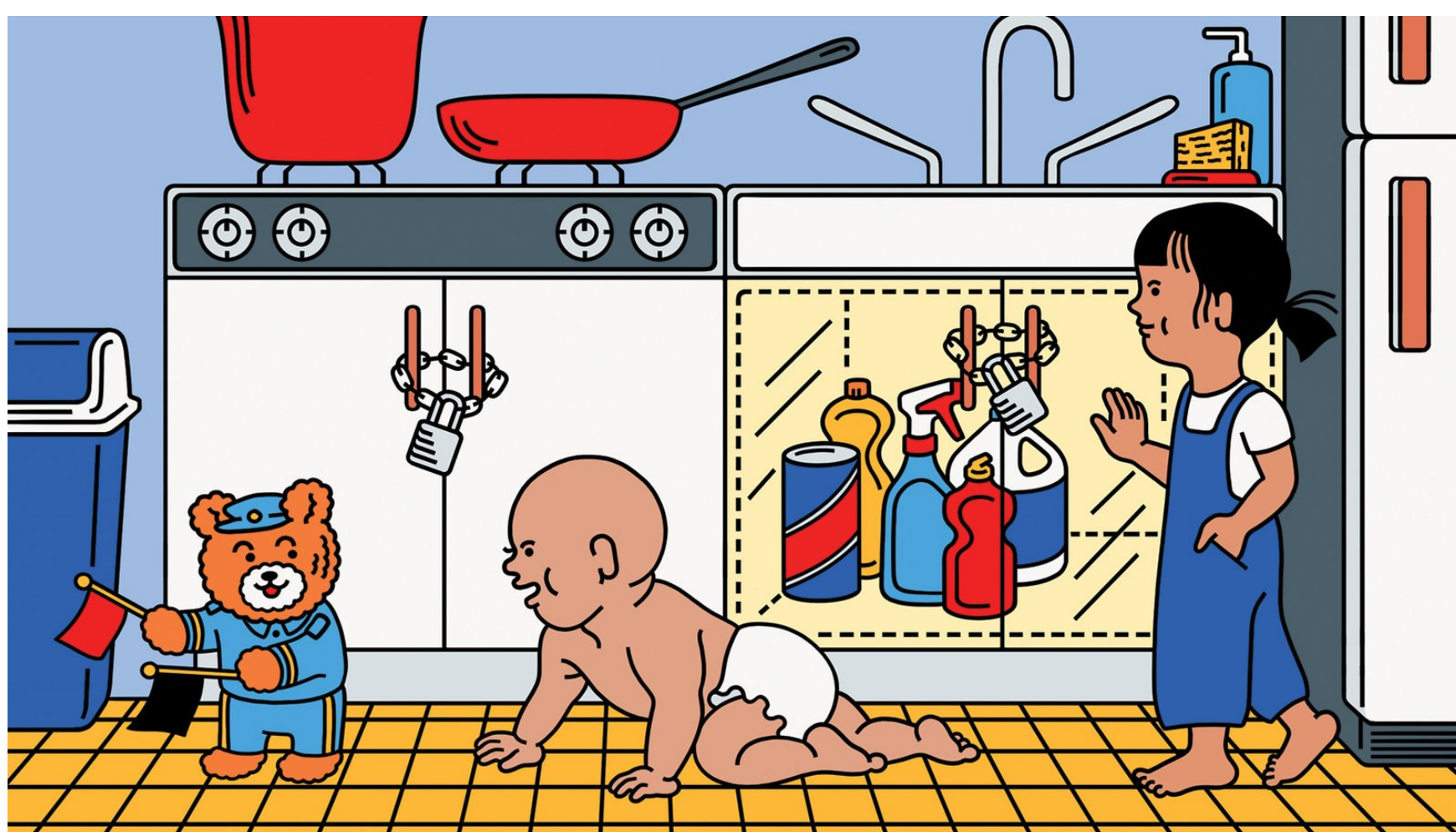
استفاده از بخاری های بدون دودکش تنها در محیط هایی که دارای تهویه و جریان مناسب هوا می باشد، مجاز است.

از اجاق های خوراک پزی (گاز پیک نیک) به منظور گرم کردن محیط های بسته مانند خودرو استفاده ننمایید.

استفاده از آبگرمکن های نفتی و گازی یا دستگاه پکیج در داخل حمام یا محیط های کوچک دربسته باعث سوخت ناقص و مسمومیت با گاز خواهد شد.

موادی مانند نفت و بنزین را در ظرف اصلی آن‌ها نگهداری کنید و از ریختن این مواد در ظروف مربوط به فرآورده‌های خوراکی و نوشیدنی مانند بطری خالی نوشابه جداً پرهیز کنید. از قرار دادن ظروف حاوی مواد شیمیایی در کنار مواد غذایی خودداری نمایید. داروها و محصولات خانگی خطرناک (مانند: لوله‌بازکن، جوهر نمک، جرم‌گیر، محلول سفیدکننده و لک‌بر، مواد شوینده، گازپاک‌کن و دیگر مواد شیمیایی) را دور از دید و دسترس کودکان و در ارتفاع بالا و یا در کمد مجهز به قفل نگهداری نمایید.

حضور در پارکینگ های دربسته که اتومبیل با موتور روشن در آن وجود دارد، خطر بروز مسمومیت با مونوکسید کربن را به همراه دارد. پیش از روشن کردن اتومبیل، درب پارکینگ را باز نمایید.

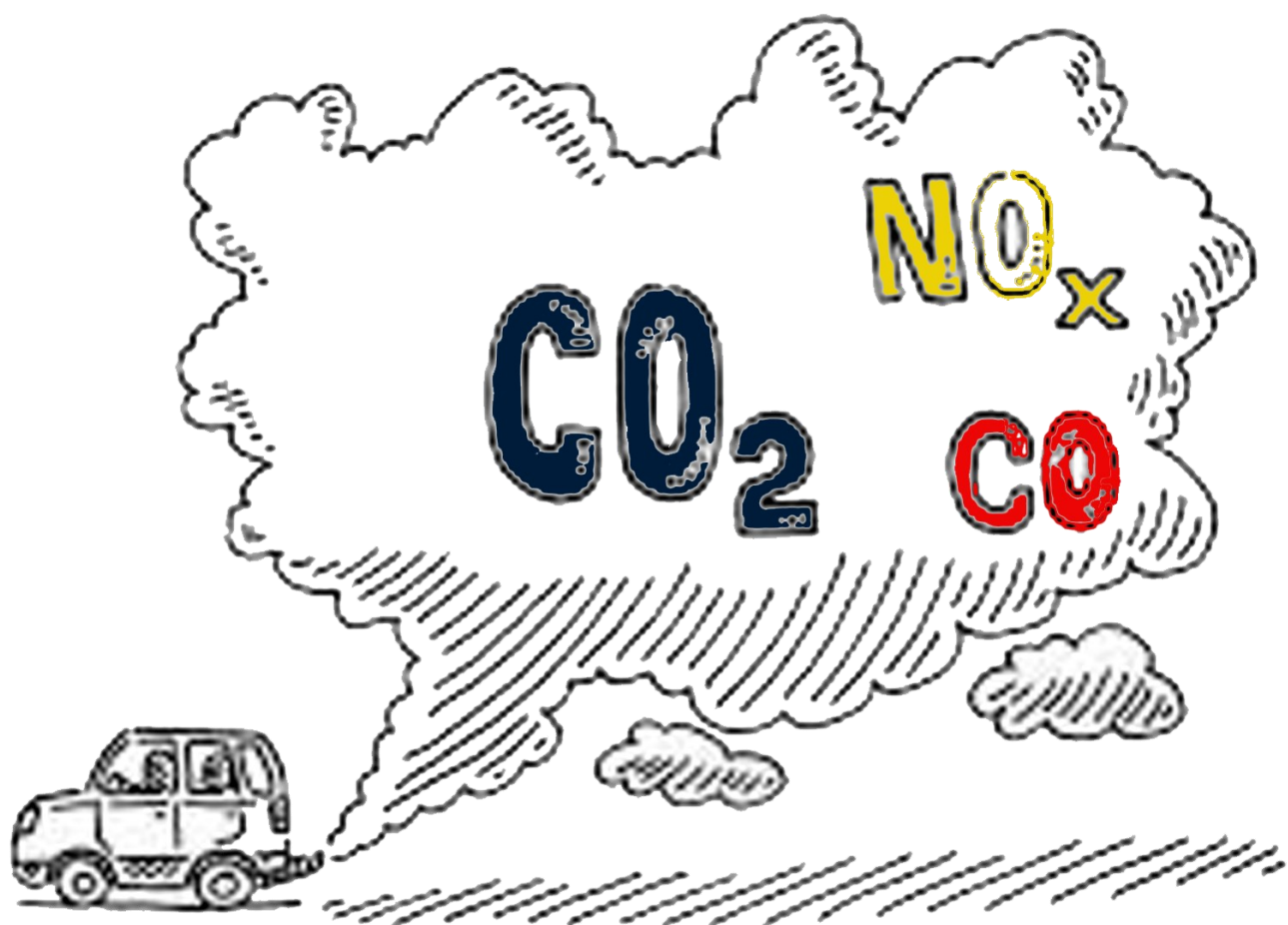
از نگهداری کودک در داخل خودروی روشن و پارکینگ های مراکز خرید

خودداری کنید. در صورت امکان از همراه خود بخواهید که تا زمان خروج اتومبیل از داخل

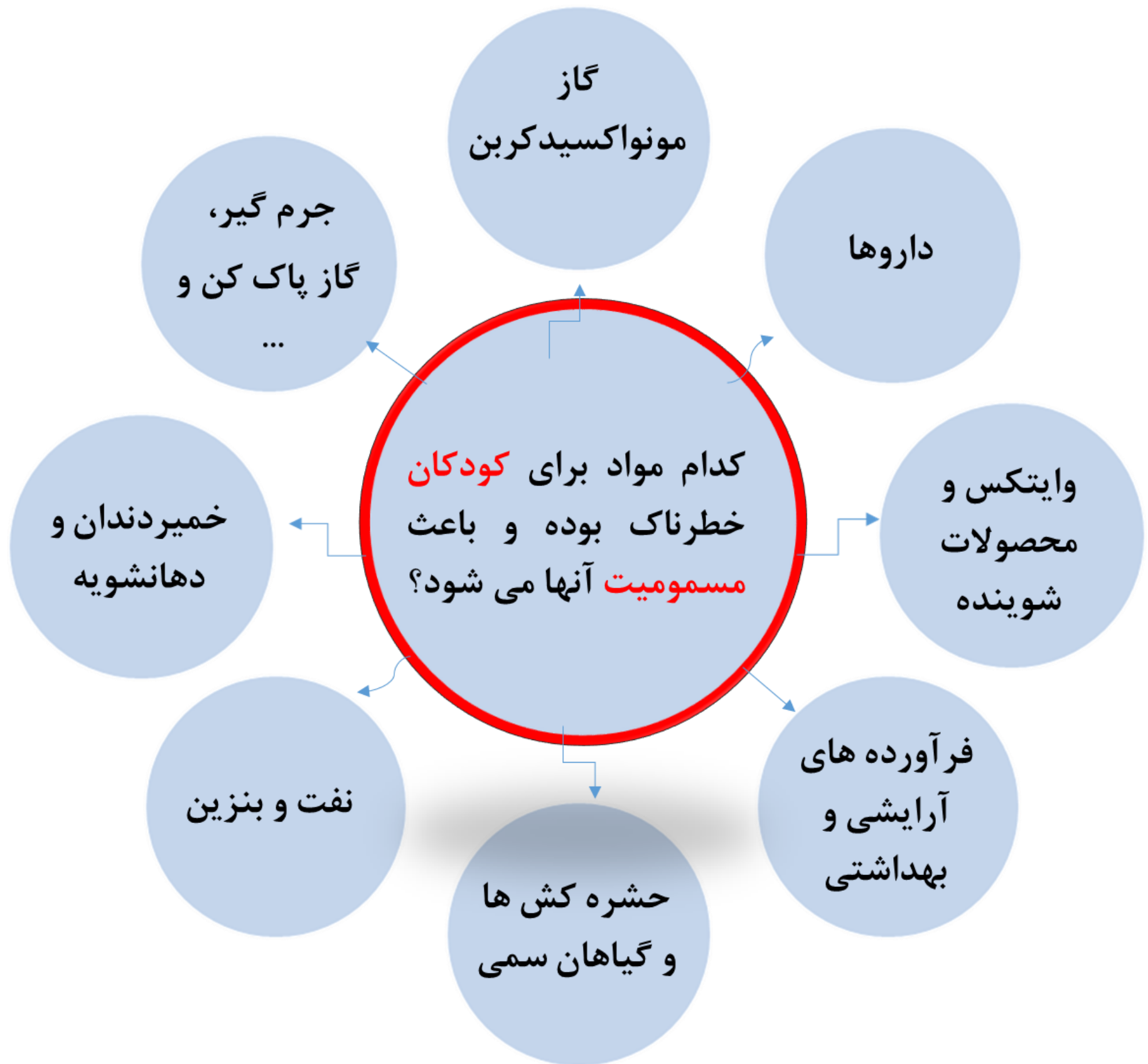
پارکینگ، کودک را به فضای آزاد ببرد

و نیز سیستم جریان هوا از خارج به

داخل اتاق ماشین را ببندید.

پیشگیری از مسمومیت در کودکان

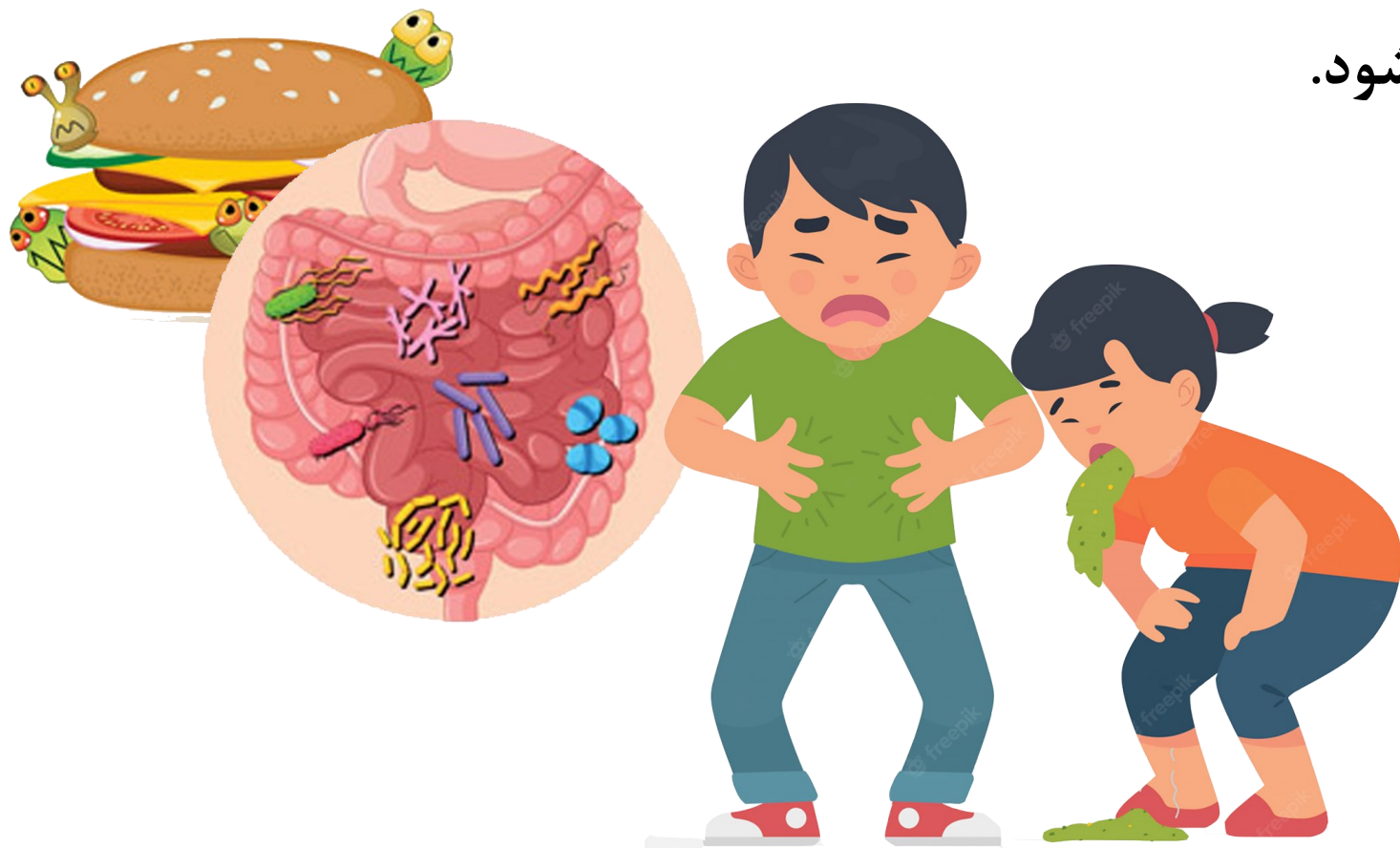

داروها و محصولات خانگی خطرناک (مانند: لوله بازکن، جوهر نمک، جرم گیر، محلول سفیدکننده و لک بر، مواد شوینده، گاز پاک کن و دیگر مواد شیمیایی) را دور از دید و دسترس کودکان و در ارتفاع بالا و یا در کمد مجهز به قفل نگهداری نمایید.

مسمومیت غذایی در کودکان

مسمومیت غذایی نوعی التهاب معده-روده ای است که در اثر خوردن غذاهای فاسد یا سمی و معمولاً آلوده به باکتری ایجاد می شود.

مسمومیت های غیرباکتریایی می تواند ناشی از خوردن مواد شیمیایی، حشره کش ها یا گیاهان سمی باشد.

معمولاً علائمی از قبیل گرفتگی شکم، تب، استفراغ و اسهال با شدتی ناراحت کننده به وجود می آید.

قبل از استفاده از غذاهای منجمد مثل مرغ و گوشت، آنها را کاملاً از حالت یخ زده خارج کرده و سپس کاملاً بپزید.

تمام غذاهای پخته را در یخچال نگهداری کنید و برای استفاده مجدد آن ها را کاملاً حرارت دهید، زیرا سالمونلا در غذاهای گرم رشد می کند و در دماهای بالا از بین می رود.

کارشناسان مرکز اطلاع رسانی داروها و سموم (با شماره تلفن
۱۹۰ داخلی ۳) آماده پاسخگویی به سوالات شما در زمینه های ذیل
می باشند:

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی ایران
معاونت غذا و دارو

- نحوه نگهداری و مصرف صحیح داروها
- تداخل مصرف همزمان داروها و نیز تداخل مصرف آن ها با مواد غذایی
- مصرف داروها در دوران بارداری و شیردهی
- عوارض جانبی ناشی از مصرف داروها
- سازگاری و اختلاط داروهای تزریقی
- مسمومیت با داروها، سموم و مواد شیمیایی، گیاهان، گازهای سمی و گزیدگی ها

تهیه شده در:

دفتر تحقیق و توسعه، معاونت غذا و دارو، دانشگاه علوم پزشکی ایران
نشانی: تهران، میدان آرژانتین، خیابان الوند، پلاک ۶۰
شماره تلفن: ۸۸۷۷۹۱۱۸ داخلی ۱۰۴ و ۱۱۹
آدرس وبگاه: Fdo.iums.ac.ir

